



A' NŐNEM ERKÖLCSTANA.

II. J e l l e m.

Miután a' nőnem rendeltetését megismertük, második kötélyünké az lön : hogy a' nekünk közös főjellemvonásokat lehetőleg megvizsgáljuk és felfogjuk. Ezek ismerése tán legbiztosabban vezethetne az önismerésre, mert a' nőnem kitüzött célja ép olly kevésbé különböző, mint annak jelleme. — Állandóság általában jelszava a' nőnemnek, noha különösen mindegyikünk, 's pedig nem igazságtalanul, változékonyságról vádoltatik. — Mi nőszemélyek majd mindnyájan hasonlítunk egymáshoz mind rendeltetés, mind érzeti 's érzelmi erőnk minőségénél fogva; mindegyikünk, legyen az bár pórő vagy királynő, gyermekének legcsekélyebb gyöngékedése miatt épen olly nagyon szomorodik el, valamint új remény vagy hízeltés által elfogulttá, szórakozottá lesz vagy megörvendeztetik. — De mielőtt e' tárgyat mélyebben érinteném, bátorkodom kegyes olvasónőimet a' már mondottakra még egyszer figyelmesekké tenni 's kinyilatkoztatni azt, hogy ámbár ugyanazon szellemi adományokkal felruházva, mint a' férfiak, 's épen ugy, mint ezek, az isteni kegyelem örökösei vagyunk : a' társországban mégis második hely illet bennünket. Isten mindkét nemet saját képére alkotta, 's halhatlan lélekkel éltette őket; a' földből alakított test bizonyos idő múlva ismét földdé válik, de a' lélek, Istennek e' szikrája, Istenhez visszatér.

Ezen igazság nem szorult további bizonyítványokra, 's én erősen meg vagyok győződve, hogy köztünk, nőszemélyek közt, egy sincs, ki a' halhatatlanságon kételkednék. Másként hogyan is volna lehetséges a' természetet 's az ember rendeltetését felfogni, 's minő biztosítékunk volna boldogságunk- és erkölcsiségünkre nézve? E' szent igazságon kételkedni, mellyről a' hit ígé-

relei, az érzelem 's maga az ész is meggyőznek minket, valóságos bűn volna. — Meggyőződéseim szerint, lételünk 's a' szellem fenmaradásának záloga min-magunkban van. Minden gondolkozó ember az ő mulandó hüvelyén kívül egy más, fensőbb 's egészen elkülönzött lényt ismer meg; mindegyik meg van arról győződve, hogy érez, szeret, gondolkodik, lát, hall és beszél, — valamint arról is, hogy ha szinte vak, siket és néma volna, mégis érezni, szeretni és gondolkozni képes volna. — E' szerint minden ember egyenlőkép bir belsőjében a' lélek és test lételének zálogával. Senki sem nélkülözi, az állati tulajdonokon kívül, az isteni és halhatatlan természet szikráját, 's a' testnek segítsége nélküli 's csupán a' lélek általi élet lehetőségét mindenki felfogni képes.

Mindazáltal nem szenved kétséget, hogy ezen, mireánk hívőkre nézve elégséges világosságu bizonyítványokkal nem minden ember éri be; de vallásos képek, mellyek ugyan minden emberkebelben jelen vannak, de gyakran szenderbe merültek, szükség, hogy ébresztessenek 's ápolva neveltes-senek. Azoknak elhanyagolása már számosat megfoszta nyugalmatól, és vannak nagy számmal, főleg férfiak, kik a' tudás túlsúlyától elkábitva, hitetlenségbe süllyednek. — Valóban illy magasztos tan felfogása a' legerőteljesb szellemet igényli. Én nem hatok belsejébe, de nem is ismerek nőszemélyt, ki valódi felvilágosodás következtében hitetlenségnek esett volna martalékul. — Egyéb-iránt még az állatok is, azoknak csudálatos alkatuk, a' nekik sajátos ösztön, ugyan szolgálatok is, mellyekkel hasznunkra vannak, legszólóbban bizonyítják Istennek létét és mindenhatóságát, a' felsőbb rendeltetést, 's az ember halhatatlanságát. Fölötte csudálatos az állatok ösztöne és tulajdonaik, mellyeknek némelleyei bámulatra ragadnak, 's az ezeket pártatlanul vizsgálónak el nem kerüli figyelmét, mennyire vezéreltetik az állat léte 's faja fentartásának hajlandóságától. Ugyanez, csak egy életre levén rendeltetve, ennek élvezhetésére minden szükséges tehetségekkel lön felruházva, 's e' tekintetben magát az embert is felülmulja, ki az állati ösztön helyébe erkölcsivel áldatott meg. 'S mi más a' jó iránti rendkívüli szeretet és vágy, a' rossz elleni ellenszenv, melly az embert, meddig a' világ meg nem rontá őt, lelkesíti, — mi más továbbá az Istenségről fogalom, mint amaz erkölcsi ösztön, melly az embernek az elébe zajzott czél elérése, 's már nem a' mulandó, hanem az örök lét fentartása tekintetéből adatott? Test és érzékek, az állatoknak egyetlen gazdagsága csak hüvelyeül 's eszközeül szolgál a' halhatatlan szellemnek, melly egyes-egyedül határozza meg az ember egész becsét.

Ugy látszik, mintha e' szellem három lényt vagy erőt foglalna magában: t. i. a' lelket, a' szívet 's az értelmet, mellyek összesen noha egyiránt magas- és nemesek, sok hiány- és ellenmondásnak alávetvék 's azt tanusítják, hogy az emberi szellem olly örökség, mellynek birtokaért a' jó és gonosz között folytonos harcz van.*) — E' szerint a' szenvedélyek elemei a' léleknek,

*) Itt aligha kis ellenmondás nem rejlik a' tiszt. értekezőné részéről is. Mert közönsége-

és szintugy valamelly vétek- vagy büntetthez, mint nemes és szép tettekre képesek. Az érzelem a' szív eleme, ez képes bennünket ép olly könnyen tévedésbe, mint helyes utra vezetni; a' gondolat az értelem kincse, de egykép hamar eltéved a' sötétségben, mint a' világosságban.

E' három érzék mind a' férfinak, mind a' nőszemélynek tulajdonai, de szembetűnőleg különböznek egymástól. 'S így például a' férfiú lelke a' legnagyobb erőket 's legerőszakosb szenvedélyeket mutatja; nálunk nőknél ezen elemek, kevés kivétellel, ha egészen elnyomva nincsenek is, mégis sokkal gyöngébbek, 's ez okból ritkán esik meg, hogy nőszemélyek a' hitetlenség-, bűn-, vagy más véteknek esnek martalékul, vagy gög és birvágy által annyira legigáztatnának, mikép ez férfiaknál szokott történni; harag, vakhit, kevélység és gyűlölet által sem ragadtatunk el soha az örjöngésig, 's fölötte ritkán történik, hogy nőszemélyek saját magok vagy mások életére bűnös kézzel törnek, 's egyáltalán az emberek vérengzésein, kínzásai-, üldözései- és megsemmisítésein gyönyört lelnének, (kivevén némelly kivégeztetési látványokat, mik azonban inkább eltorzulásait mutatják a' női gyöngédségnek). Ellenben nagy, bámulatra ragadó tettek, dicső erények, diadalmakra törő bátorság, távol utódok szerencsáját czélzó iparkodás, szilárd és rendíthetetlen állhatatosság 's kitűrés gyakran nagyon is túlhaladják erőinket, — 's a' világtörténetek könyve a' dicső hölgyneveknek csak kevés lapját képes felmutatni. — A' férfiú szellemi erői megmérhetlenek, 's a' belső érzék munkás, mélyen nyomozó és kitartó; nálunk hölgyeknél a' szellemnek e' kincse vagy sokkal korlátoltabb, vagy eredetileg sincs olly jól felruházva; mi sokat fogunk fel villámsebességgel, de mindenből csak keveset tartunk meg. — Gondolatunkon nem hiányzik elmésség, igazság, kellem, elmeél és találó jelesség, — de eszméink hathatósága nélkülözi az összefüggést, szilárdságot, rendet, egységet és erőt. Ennélfogva kevésbbé is vagyunk alkalmasak magasabb tudományok tanulására vagy kizárólagos szellemi foglalkozásra, 's illyféle vállalkozásokért rendszerint a' nekünk sajátos kellemek és egészségünk felbomlásával lakolunk. Lángszellemre nagyon mögötte állunk a' férfiaknak, 's nem ismerek egy nőszemélyt sem, ki szép művészetekben, tudományokban, vagy irodalomban valamelly felfödözést tett, vagy egyébiránt valamelly remekművet teremtetett volna; *) egyáltalán hijával vagyunk a' teremtő erőnek, 's közülünk egy sem bírja magát, főleg személyes szépség nélkül, a' sötétség és tudatlanság öléből a' felvilágosodás és dicsőség tetőpontjára saját erejéből felküzdeni. Minden nőszemélynek, hogy egykor mások felett kitüntesse magát, szüksége van gondos nevelésre, mit némelly férfiú veleszületett tehetségek- és

sen a' szellemet, érzelmet és eszt a' l é l e k megannyi részeiül tekintjük. Azonban illyekben nem akarunk vitára kelni a' szépérzelmű írónővel.

*) A' széplelkű szerzőné, úgy látszik, nagyon is szigorú némellyekben saját nemé iránt.

S z e r k.

S z e r k.

saját iparkodásánál fogva képes elérni.—Fölemelésünkre érzelminket megrázkódtató 's olly események szükségesek, mellyek e' felhívással: e m e l k e d j e t e k 's c s e l e k e d j e t e k! — tevékenységre buzdítanak. — Másképen van ez a' férfiura nézve: ez néha önmaga tudja előidézni a' körülményeket, 's dicsőségért 's közjóért magát 's övéit feláldozza.

De ámbár szellemerők- 's értelmi minőségre nézve messze a' férfiak mögött vagyunk is, mégis mindenkor felülmuljuk őket szivünk előnyeivel. Ez bőségteljes életet, megfoghatlan 's kimerítetlen érzeterőt rejt magában, épen úgy, mintha a' női szellemet csak az érzelem tartaná fen 's éltetné, 's mintha csak ennek sugalmái serkenténék azt munkásságra. Az érzelem vezérli magunkviselését, határoz sorsunk, erkölcsiségünk és szerencsénk fölött, 's mi inkább az érzelem, mint az ész szózatának engedünk. — Kétségtelenül a' szivben nyugszik a' nő legmagasb becse 's legnagyobb cselekvősége; míg az érzelem lelkesít bennünket, addig erőinket mi sem haladja meg, 's mi képesek vagyunk bármi áldozatra. — Szivünknek köszönjük az erényt, jelességinket, rejtett szerelmi erőnket, a' módot, rendeltetésünknek megfelelően, minden bájainkat, boldogságunkat 's több efféle, úgy nem kevésbbé minden hibát, tévedést, ballépést, minden gyöngeséget, visszaélést és bajt. Érzelmünknel fogva szeretjük magunkat vagy másokat tulságosan, szeretünk szükség nélkül, vagy gyakorta bűnösen is. Az érzelem szüli a' túllelkesedést, a' regényszerűséget, a' fenhéjázást 's igazságtalanságot, felpiperézve e' nevezettel: g y ö n g é d é r z e l e m; szül továbbá túlzott és rajongó erényeket, idegenek iránti előszeretetet, és sajátlagos kötélyek körüli hanyagságot; emberek, rendeltetés és saját hivatás elleni ellenszenvet, szakadatlan panaszokat, csüggedelmet és gondokat, — a' hozzánk tartozókat zaklató hangos kínszásokat, egészségvesztést, 's ezernyi más szomorú következéseket.

Az é r z e l e m n e k ezen e r e j e majdnem minden nőszemélynek sajátja, miszerint azt a' nőnem főjellemvonásának tekinthetjük.

Ehhez csatlakozik a' női jellemnek egy másik, nem kevésbbé fontos vonása; az már nem a' szívből, hanem más szellemerőből, t. i. az értelemről származik. — Ez sokszerű tulajdonokkal bír; a' gondolat nem ismer határokat, 's önmagának kis világ lenni látszik, mellynek tulajdonképi multja az e m l é k e z e t, jelene a' m e g f o n t o l á s, 's jövőjét a' k é p z e l ő e r ő alkotja. Nőszemélyeknél a' két elsőbbik tulajdon, különösen pedig a' m á s o d i k nem nagy erejűek, csak a' h a r m a d i k éri el a' legnagyobb hatalmat. Valóban a' mi képzelő erőnk rendkívül élénk és hatalmas, benyomása szokatlanul sürgető; ennél fogva gondolatunk majd egyik, majd másik tárgyon mulat, 's csupán neki köszönjük a' nyelv gördülékenységet és gazdagságát, mellyel a' férfiakat átalán felülmuljuk; a' képzelő erő idéz elő bennünk csekélységek iránti fogékonyságot, ő szépíti, deríti fel 's különbözőleg alakítja életünk csendes és egymenetű folyását, 's minthogy ez minden női értelmi tehetségek közt a' legjelesebbik 's leginkább alkalmas az öregedésre, nem is csuda, ha az emberi lélekben örökleg folyó harc következtében néha legyőzetik a' gonosztól, 's így minket tévutakra eltérít.

A' képzelőerő, más néven gondolatink jövője vagy a' szellemi képek hona, valóban igen sok szolgálatot tesz az embernek; ezen leleményes és teremő erő némikép a' nem létezőt pótolja, 's megszépíti a' létezőt, de legjótékonyabbnak bizonyul az ő befolyása művészet- és tudományban, mikép azt a' férfiak hasznukra tudják felhasználni, — de nem a' nőnem közönséges és gyakorlati életében. A' valódi életben a' képzelő erő bájos ugyan, de egyszersmind veszedelmes utmutató; mindent gyorsan megragadva, sietve előzi meg az észet, 's megáll az út felén; ő helyez át minket a' mesék, tarka különfélelések és csábulások országába, 's ha veszélyessé lesz reánk nézve a' magasabb felvilágosulás, az onnan van, mivel a' szellemi munkák nemcsak szükségtelen érzékenységet fejlesztenek bennünk, hanem képzeletünket is táplálják és fölingerlik, 's így csak elzárják előttünk, a' helyett, hogy egyengetnék, az erkölcsiség és jóság útját. — Ezen tulságos vagy inkább könnyen elharapozó hatalom, mellynek minden állhatatlan tettünket 's működésünket, gyakran érzeteinket is kell tulajdonítunk, — bennünk mindenféle képtelenségeket támaszt, élénk 's idéttlen buzgalmat, létesíthetlen terveket, szándékokat, úgy szinte változékonyságot, visszavonást, izgalmat, rossz kedvet, elenszenvet a' való életmód ellen, ábrándozást, lehellen boldogság- és tökélyre sóvárgást, — szóval, a' képzelő erő hatalma sok magasabb világosultságú nőszemélyt félrevezet az egyszerűség és igazság lényeges ösvényéről, félrevezeti őket az erkölcsiség útjáról. —

A' nőnem imént említett két jellemvonása, t. i. az é r z e l m i 's k é p z e l m i erő mellett áll még egy harmadik, noha nem épen különösen hizelgő, de mégis lényeges jellemvonás — a' h i u s á g, melly szerint mi mindnyájan hasonlóak vagyunk egymáshoz. Velünk születve, anyatejjel beszíva, a' legzsengebb fiatalságtól kezdve magok a' férfiak által is tetemesen tápláltatik, kik a' nőszemélyben leginkább a' hiú adományokat látszanak becsülni; de kétségtelenül épen ez leghatalmasb fegyverünk a' gonosz ellen, valamint szintén ennek legtermékenyebb eleme is; ő a' mindig megújuló forrása számtalan hibának, nevezhetetlen sok bajnak, szerencsétlenség- és véteknek; k ö n n y e l m ű s é g, h i v a l k o d á s, s z ó r a k o z o t t s á g, t e t s z e l g é s, g ő g, h i z e l g é s, p i p e r e 's m u l a t s á g u t á n i f é k t e l e n v á g y, m i n d e n m u l a n d ó é r t; v e t é l k e d é s, a' v i g a d o z á s o k n a k s z e r e n c s é ű l t e k i n t é s e, a z e m b e r n e k k ű l s ő l á t s z a t j a é s g a z d a g s á g a s z e r i n t i m é l t á n y l á s a, l e t ű n t i f j u s á g, s z é p s é g é s s z e r e l e m m i a t t i h a s z t a l a n p a n a s z o k; a z é l ő h a l a d ó k o r v á l t o z á s a i n v a l ó m e g n e m n y u g v á s, u n a l m a s s á g, p l e t y k a s á g, r á g a l m a z á s, i r i g y s é g é s f é l t é s, f a j t a l a n s á g, á l n o k s á g, s z e r e t k e z é s 's m é g e n n é l i s r o s z a b b a k, m e g a n n y i k ö v e t k e z m é n y e i 's m u n k á j a a' h i u s á g n a k. N i n c s n ő s z e m é l y, k i h i u s á g t ó l e g é s z e n m e n t v o l n a; d e b o l d o g a z o n l é n y, k i e' s z e n v e d é l y e n u r a l k o d n i 's a z t m é r s é k e l t ö n s z e r e t e t t é v á l t o z t a t n i k é p e s; e z e n ű g y e s s é g é t ó l

függ a' rosznak legyőzése az ő lelkében, mert a' hiuság képes megrontani a' legjobb hajlamokat is, 's az erényt megrengetni, képes bennünket a' legiszonyubb lépésekre vetemíteni 's megfosztani erkölcsiség- és boldogságtól.

A' nőijellemről röviden vázolt ime kép után bátorkodom néhány szót mondani annak jelenbeni külmázáról is, ohajtván ezzel az ősképre a' mai nap divatozó szabást 's öltözetet alkalmazni.

A' mindinkább növekvő gyöngéd érzelem, a' mindinkább tomboló képzelet és lángra szított hiuság jelen időnkben majd minden felvilágosult nőben támasztának szerencsére törekvő élénk kívánságot, 's tökélyre vágyó zabolatlan sovárgást. Ezen kívánság és sovárgás a' mai időben élő nőszemélyeknek, sőt időkorunknak egy sajátos jellemvonása látszik lenni. A' felvilágosulás meghozá üdvös gyümölcseit; az emberek sejték, hogy a' mindnyájoknak közös örökség a' boldogságban van; megfontolák és megismerék, hogy e, boldogság csak tökéletesedett erkölcsiség által érethető el. Mindazáltal, nagyon úgy látszik, nem választók annak elérésére a' kellő utat. Úgy látszik mintha a' felvilágosulás- 's a' fölemelkedett érzelemnek kellene minket megtanítania: melly tökélyt és boldogságot kelljen másoktól követelnünk. E' közben másokat törvények által akarunk megkötni a' nélkül, hogy azokhoz mi magunk simulnánk. Mi igen jól tudjuk, minőknek kell lenniök az embereknek, de leggyakrabban azt nem tudjuk, minőknek kellene lenni önmagunknak. Mikép a' vak, ki égő szövétneket tart, mi is szeretnénk mások előtt világítani, de magunk a' sötétben tapogatunk. Távol boldogságra sovárgunk önmagunk 's az embernemzet számára, 's nem méltatjuk egy pillantásra sem azt, melyet legközelebb érhetünk. Mi minden embertől tökélyt kívánunk, csak önmagunktól nem. Ohajtjuk, hogy mindnyájan járuljanak boldogságunkhoz, a' nélkül, hogy mást boldogítsunk; holott mégis legtanácsosb 's legbiztosabb volna, ha önmagunk kezdenénk. Valóan, ha kivétel nélkül minden emberek a' boldogság- 's tökélyre irányuló 's őket olly annyira átható sovárgást a' kötelességek teljes megismerése- és teljesíthetésére használnák: akkor minden nemes ohajok vajmi hamar mehetnének teljességbe, vajmi hamar alapulhatna meg a' társadalom tökélyesbülése és boldogítása.

Ezen kötelesség különösebben minket érdekel gyöngé nőszemélyeket, kik személyes tökélyesbítés által legközelebb környezőink boldogítására, mint szinte köztökélyesbülésre és jobbulásra munkálni tartozunk. Hozzánk illik, hogy egész érzelmi 's képzeleti erőnket, sőt hiuságunknak is hatalmát illy dicső munka végrehajtására szenteljük. 'S ha azt, mit másoktól követelünk, magunk megtevéők: akkor majd igényeinkre is hajolandnak, 's így kétségtelenül elérendjünk rendeltetésünk czélját.